

FREDSSTATYN

KVINNAN I FREDSARBETET

*Alva Myrdal och Inga Thorsson
två betydelsefulla kvinnor i arbetet för fred*

STATYN KVINNAN I FREDSARBETET

som står på Kärleksudden på Djurgården, sträcker ut sina öppna händer att förenas med alla i arbete för en värld i fred, frihet, samförstånd, tillit och utveckling. Många kvinnor har verkat för dessa mål. På statyns sockel ses i relief två svenska kvinnor som på ett enastående och unikt vis arbetat för fred och nedrustning: Alva Myrdal och Inga Thorsson.

Samtliga tre reliefer är utförda av Peter Linde och pryder sockeln till Fredsstatyn
Text: Gösta Alfvén, Carin Odhner, Meit Krakau

STOCKHOLM 2016

ALVA MYRDAL (1902-1986) har i sitt engagemang för fred, kärnvapen-
nedrustning och allmän nedrustning, men också i sitt breda arbete för
sociala frågor, barns och kvinnors rättigheter, global rättvisa och utveck-
ling haft stor betydelse i Sverige och internationellt. "Att nå freden" sa
hon " det är förnuftets och moralens sak. Vi måste våga tro att männis-
korna innerst inne önskar fred på jorden."

Arbetet för fred tog stor plats i hennes liv. Redan på 1930-talet blev
hon medlem i Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet.
Under 2:a världskriget engagerade hon sig särskilt för Finlands sak i kriget
mot Sovjet och för människor på flykt undan nazismens våld i Norge. För
dessa insatser fick hon Finsk minnesmedalj för "humanitär verksamhet
till förmån för offren i Finlands krig" och Haakon VII:s frihetskors för
"framstående förtjänster för Norges sak under kriget".

Hennes vilja och förmåga att förbättra världen har hjälpt många
människor och förde henne till höga poster i Sverige och internationellt.
Efter kriget blev hon, som chef för avdelningen för sociala frågor, den 3:e
högst rankade personen i FN och 1951, som chef för UNESCO:s socialvet-
enskapliga avdelning, initierade hon bland annat vetenskapliga studier
som påverkat den sociala utvecklingen i världen.

Hon var Sveriges ambassadör i Indien under åren 1955-61, och
1961-66 var hon ambassadör till UD:s och utrikesministerns förfogande.
Hon utvecklade under sitt liv ett mycket brett kontaktnät med många
av världens ledare i väst, öst och den tredje världen, ofta också på ett
personligt plan.

Som ordförande i den svenska nedrustningsdelegationen i Genève
1962 - 1973 var hon ensam kvinna bland 17 manliga huvudförhandlare.
Hon lärde sig snabbt mycket om kärnvapen, deras fysik, sprängkraft och
vapensystem, och de diplomatiska turerna vid förhandlingsbordet. Med
sitt genomträngande klara förnuft och sina sakliga argument hävdade
hon rätten för människor att leva i en värld utan förintelsevapen och utan
den, som hon sa, blinda, vansinniga upprustningen. Och hon sa det rätt
ut: "Ni bär er åt som skurkar, som inte håller era löften." Hon påtalade
hur de stora summorna pengar till vapen istället borde användas till att
förbättra världen och hon kritiserade att omkring 20 000 fysiker ägnade
sig åt atomvapen istället för åt fred och utveckling.

I boken "Spelet om nedrustningen", skriven på engelska för en
internationell publik, skildrade hon kunnigt och insiktsfullt hur männen
i stormaktspolitiken ofta är oförmögna att fatta rationella, mänskliga
beslut om vapnen som kan förgöra mänskligheten många gånger om.

*Det är inte
mänskligt
att ge upp*

ALVA MYRDAL

USA och Sovjet är fångna i en bältesspännarkamp – det är hennes antika metafor – de är bundna i en kamp som leder till att de bägge hotar och kan förgöra varandra – och världen.

Hon var en av initiativtagarna till Stockholms Internationella Fredsforskningsinstitut (SIPRI) och dess första ordförande. 1966-73 var hon minister för nedrustningsfrågor och under en period samtidigt ordförande i FN:s kommission för nedrustning och utveckling.

I sitt tacktal för Nobel fredspris 1982 sa hon bl. a. att ”... de pågående militära förberedelserna för ett eventuellt storkrig syftar till kollektivt mord. I atomåldern blir det fråga om miljontals offer. Detta måste sägas i nakna ord. Den tid vi lever i kan betecknas som en tid av barbari. Vår civilisation håller på att inte bara militariseras men också att brutaliseras”. Det är ord som fortfarande är giltiga.

Hon förärades många pris såsom Ungdomens fredspris, Västtyska bokhandlarnas och bokförläggarnas fredspris tillsammans med sin make Gunnar Myrdal, och blev den första mottagaren av Albert Einsteins Peace Prize. Hon utnämndes till hedersdoktor vid 12 universitet.

En kort tillbakablick på Alva Myrdals liv fram till 2:a världskriget ger en grund för att bättre förstå henne som person, yrkes- och fredskvinna. Hon var äldsta barnet till Albert och Lova Reimer och växte upp först i Stockholmstrakten och från 12 års ålder i Eskilstuna där familjen ärvde en gård av Lovas föräldrar. Alva var synnerligen läsbegåvad och läshungrig och slukade det mesta hon fick tag på av skönlitteratur på stadens bibliotek, men också en del filosofi som Kant och Schopenhauer och hade lätt för matematik. Det fanns bara ett läroverk i Eskilstuna, och det var för pojkar. Därför tvingades Alva sluta efter sjunde klass. Hon fick sin far att ordna undervisning av läroverkets lärare för tre flickor - mot betalning. Hon fick sedan stipendium till privat gymnasium – det allmänna var då bara till för pojkar. Det stöddes av hennes pappa, som själv var mycket beläst, men mamman var negativ då hon oroade sig över att dottern blev tvungen att bo på annan ort.

Hon sökte med en närmast brinnande vilja nå förståelse för och mening med livet och världen. I 16-årsåldern genomgick hon en religiös kris. Men Gud, fann hon, hade inte svaren på hennes existentiella frågor. Dem skulle hon söka på annat vis.

Av livsavgörande betydelse blev mötet med den unge juridikstuderande Gunnar Myrdal på cykeltur i Sörmland med två kamrater. De övernattade i ladan på den Reimerska gården och på initiativ av Alvas far bjöd hon och en syster de gästande på frukost. De fick omedelbart en

intensiv kontakt och Gunnar bad henne följa med på den fortsatta cykelturen. Och Alva var inte svårbedd – i strid mot tidens moral följde hon med de tre unga herrarna på deras vidare tur till Dalarna och Gunnars föräldrahem. Nu inleddes en livslång relation i vilken avancerade samtal om litteratur – där Alva var den överlägsna - politik och så småningom socialvetenskap och ekonomi var viktiga. Det var två mycket begåvade människor med en brinnande vilja att förstå världen som påverkade varandra ömsesidigt och, i senare skeden, Sverige och världen. De gifte sig 1924 och tillsammans fick de tre barn. Alva försökte anpassa sig till hemmafrurollen men upplevde det som om hon hamnat i ett fångelse. Hennes krav på jämställdhet växte och hon tog steg för steg mer plats i deras relation, i Sverige och i världen. Hon både ledde och förkroppsligade kvinnans frigörelse under 1900-talet.

Alva läste psykologi, filosofi och religionshistoria. I slutet av 1920-talet fick hon och Gunnar möjlighet att först vistas i England och därefter med hjälp av stipendier, i USA, som kom att ha stor betydelse för deras intellektuella utveckling, syn på samhället och dess sociala problem. Alva studerade bland annat socialpsykologi och socialpedagogik och då de återkom till Sverige skrev de tillsammans det epokgörande verket *Kris i befolkningsfrågan*, en bok om de låga födelsetalen och vad man borde göra åt dem. Boken publicerades 1934 och startade en radikal familjesocial utveckling för barn, kvinna och familj. Den så kallade *Befolkningskommittén* tillsattes följande år och behandlade frågor om kostnadsfri barnhälsovård, mödravård, fri skollunch, sexualundervisning och preventivmedel med mera i 16 bilagor. Men det var inte Alva som blev kommitténs ordförande, utan Gunnar trots hennes större kompetens i de konkreta frågorna. Följande år skapade hon med andra engagerade kvinnor det Socialpedagogiska Seminariet som blev banbrytande för modern förskoleverksamhet

Alva Myrdals liv är fredshistoria, socialpolitisk historia och kvinnohistoria med en speciell lyskraft. I stunder av resignation inför utvecklingen i världen kan det vara bra att påminna om hennes ord: "Det är inte mänskligt att ge upp". Det var hon ett levande exempel på.

REKOMMENDERAD LITTERATUR

Lars G Lindskog. Alva Myrdal. Sveriges Radios Förlag 1981

Yvonne Hirdman. Det tänkande hjärtat. Boken om Alva Myrdal. Ordfront Stockholm 2006.

Alva Myrdal. Spelet om nedrustningen. Rabén och Sjögren 1976.

INGA THORSSON (1915 - 1994) var 13 år yngre än Alva Myrdal, och hon följde i mångt och mycket i Alvas fotspår som kunnig och engagerad nedrustningspolitiker och kärnvapenmotståndare. Hon verkade som debattör och folkbildare, och hon deltog aktivt i många olika initiativ inom fredsrörelsen. Engagemanget i de internationella frågorna om fred, solidaritet och social rättvisa genomsyrade hennes liv alltsedan ungdomen.

Inga Margarethe Thorsson, f. Bagger-Sjöbäck, föddes i Malmö som nummer två i en syskonskara på sex. Hon kom sedan att växa upp i Djursholm utanför Stockholm. Hennes far hade tidigt blivit föräldralös och var tvungen att efter realexamen försörja sig själv. Vid sidan om sitt arbete följde han dock föreläsningar på universitetet. Han stöttade alla sina barns utbildning, döttrarna lika starkt som sönerna.

Efter studentexamen på naturvetenskaplig linje började Inga Thorsson på Högre lärarinneseminariet i Stockholm och flyttade hemifrån. Hon avslutade sina studier med påbyggnad på GCI (Gymnastiska Centralinstitutet) 1938. Men nu hade hennes sociala och politiska intresse väckts, samtidigt som hon såg framför sig en framtid som lärarinna med den enda uppgiften att undervisa i skolor. Hon upplevde en stark känsla av att ha gjort ett felaktigt yrkesval. Detta ledde till en djup kris med både fysiska och psykiska symtom. Hon sökte stöd hos Natanael Beskow, predikant, teolog och rektor i Djursholm, som hon kände sedan tonåren, och hos sin tidigare lärare, läkaren Andrea Andreen. Så mognade hennes beslut att ändra inriktning för framtiden.

Den person som kanske betytt mest för att väcka hennes politiska intresse var Andrea Andreen, som tillhörde kretsen kring den kvinnliga medborgarskolan vid Fogelstad. Även Alva Myrdal hämtade inspiration från dessa kretsar. Liksom Alva Myrdal blev Inga Thorsson tidigt medlem i IKFE, Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet.

Så småningom förbättrades hennes hälsa och i februari 1939 fick hon ett efterlängtat friskintyg. En månad senare kunde hon börja sin första anställning som förbundssekreterare på Kooperativa Kvinnogillet. Hennes engagemang i den socialdemokratiska rörelsen utvecklades allt mer och 1940, 25 år gammal, valdes hon till förbundssekreterare i Socialdemokratiska Kvinnoförbundet.

Andra världskriget pågick, beredskapen skärptes, man förberedde sig på en invasion, och kvinnorna arbetade febrilt på att klara situationen. Inom den svenska kvinnorörelsen började man ett livligt samarbete kring fredsfrågan. En ledande roll hade Kerstin Hesselgren, som tillhörde Fogelstadsgruppen, och här fanns också Signe Höjer, Elin Wägner och Elsa Cedergren. 1944 gifte sig Inga med Sture Thorsson som var en 20 år äldre diplomat,

*För att
förändra
verkligheten
måste man först lära
känna den*

INGA THORSSON

anställd vid Nationernas Förbund och ILO, Internationella Arbetsorganisationen, i Genève. Han stöttade och uppmuntrade hennes yrkesverksamma liv och var också en aktiv förälder till de båda sönerna Leif och Anders.

1952 valdes Inga Thorsson till ordförande för Socialdemokratiska Kvinnoförbundet. Hon var ledamot av Stockholms stadsfullmäktige 1950 – 1958 och socialborgarråd i Stockholm 1958 – 1962. I denna befattning gjorde hon sig känd för sin kunnskap, handlingskraft och förmåga att tackla konflikt-situationer.

Hon var riksdagsledamot i två omgångar, dels i mitten av 1950-talet i riksdagens andra kammare, dels på 1970-talet i den då införda enkammar-riksdagen. Men ingen annan politisk fråga engagerade henne så intensivt som den svenska atomvapenfrågan. I denna debatt intog det Socialdemokratiska Kvinnoförbundet med dess ordförande Inga Thorsson en framträdande roll, liksom också förbundets vice ordförande, riksdagsledamoten Nancy Eriksson. Kvinnoförbundet kom att spela en avgörande roll i debatten, inte minst genom att vända opinionen inom det egna partiet, där det fanns många förespråkare för svenska atomvapen.

”Hade inte Inga bestämt sig för att ta den här fighten om svenska atomvapen inom partiet, hade vi haft atomvapen idag” sade Maj Britt Theorin, Inga Thorssons efterträdare på posten som nedrustningsambassadör.

1955 samlades ett antal riksdagskvinnor, medlemmar i kvinnoförbundet och Ulla Lindström, som då var statsråd i Erlanders regering, hemma hos Inga Thorsson. De hade nåtts av information om att regeringen diskuterade möjligheten att skaffa svenska atomvapen. 1956 tog Socialdemokratiska Kvinnoförbundet ställning mot atomvapen. Kvinnoförbundet anförde tre skäl för att säga nej till atomvapen utifrån politiska, militära och moraliska överväganden. Det var samma skäl som fortfarande betonas i dagens debatter.

Den svenska atomvapendebatten genomgick många turer innan det till slut stod klart att Sverige inte skulle ha några atomvapen i det svenska försvaret. Den person inom regeringen som framför allt stöttade de socialdemokratiska kvinnorna och också tog konflikter inom regeringen var utrikesministern Östen Undén. Östen Undén pekade på att Sverige skulle bli den fjärde kärnvapenationen i världen och därigenom bidra till kärnvapnens spridning.

1966 stod det klart att Sverige inte skulle skaffa kärnvapen. Det svenska beslutet gav på så sätt ett bidrag till Icke-spridningsavtalet, NPT. 1968 undertecknade Sverige Icke-spridningsavtalet. Avvecklingen av det svenska atomvapenprogrammet var avslutad 1972.

Inga Thorsson sade när hon 1964 lämnade posten som ordförande för det Socialdemokratiska Kvinnoförbundet: ”Visst har ändå några uppgifter verkat större än andra, förmått att engagera all den förmåga hjärna och

hjärta kan besitta. Främst bland dessa: kampen mot svenska kärnvapen. I varje ögonblick av den kampen upplevde jag hur alla de logiska argumenten för vår ståndpunkt förband sig med den stimulerande känslan att arbeta för livet och framtiden. Säkert var vi de åren obekväma för många; intensiteten i angreppen mot oss tydde på det.”

Från 1962 var Inga Thorsson anställd vid Utrikesdepartementet. Hon var ambassadör i Israel 1964 - 1966.

1967 - 1970 var hon chef för FN:s avdelning för social utveckling i New York. I september 1969 hölls på hennes initiativ ett FN-seminarium i Stockholm om social och ekonomisk integration. Redan 1957 hade Socialdemokratiska Kvinnoförbundet anordnat en speciell miljökonferens i Stockholm. Nu aktualiserades miljöfrågan i olika FN-organ. På initiativ av Inga Thorsson anordnade Sverige FN:s första miljökonferens 1972 i Stockholm. Konferensen blev en stor framgång.

I december 1973 utnämndes Inga Thorsson till ordförande för den svenska nedrustnings-delegationen och efterträdde då Alva Myrdal som varit dess ordförande alltsedan 1962. Inga Thorsson stannade på denna post till 1982. Under hennes tid fick nedrustningsdelegationen en starkare ställning och fler arbetsuppgifter. Det handlade inte bara om provstoppsavtal och Icke-spridningsavtalet utan även om biologiska och kemiska vapen. Hon försäkrade sig om nedrustningsfrågornas status inom Utrikesdepartementet, bl.a. genom att få statssekreterares ställning och lyda direkt under utrikesministern, vilket möjliggjorde för henne att förhandla på en högre nivå.

”Det tog tid för henne att lära sig fakta, vi tyckte att hon var litet för idealistisk och naiv . . . men efter ett par år hade hon tagit igen det. Sedan blev hon världsmästare!” sade Jan Prawitz.

Icke-spridningsavtalet, NPT (the Treaty on the Non-proliferation of Nuclear Weapons) öppnades för signering 1968 och trädde i kraft 1970. Där fastslogs att kärnvapenmakterna vart femte år skulle hålla granskningskonferenser för att kontrollera att avtalet efterlevdes. Det skulle också presenteras ett slutdokument vid konferensens avslutning. Inga Thorsson utsågs till president för den första granskningskonferensen 1975. Redan från början stod det klart att det skulle bli en svår process. Mötningarna var stora, och ju längre tiden och arbetet framskred, desto mer bredde pessimismen ut sig. Näst sista dagen avbröts arbetet utan att man nått resultat. Inga Thorsson ingrep då med ett eget dokument, ett kompromissförslag, och deklarerade att hon inte tänkte förlänga konferensen. Hon uppmanade alla att läsa hennes dokument och ställde ultimatum ”take it or leave it” – men den som inte godkände hennes text skulle hållas ansvarig för konferensens sammanbrott. Förhandlingarna pågick till morgonen utan att resultat

uppnåddes. Hela förmiddagen sammanträdde konferensens olika grupper. Plenarsessionen flyttades fram två timmar. Ingen ville ta på sig ansvaret för konferensens misslyckande. Resultatet blev att alla delegationer sade ja till presidentens förslag.

En delegat, chefen för den sovjetiska delegationen, förklarade senare att hennes framgång var en följd av att hon så omsorgsfullt följt arbetsprocessen i de olika grupperna och satt sig in i skälen till de olika ståndpunkterna, samt hennes kunskaper i ämnet.

Som nedrustningsambassadör fick Inga Thorsson 1978 uppdraget att leda FN:s expertgrupp om sambandet mellan nedrustning och utveckling. Den s.k. Thorsson-rapporten framlades i FN 1982. I rapporten identifierades ett starkt negativt samband mellan rustningskostnader och ekonomisk tillväxt i utvecklingsländerna. Ett par av slutsatserna var: "Världen står vid en skiljeväg. Vi kan antingen fortsätta som nu i en ständigt accelererande kapprustningsprocess eller ändra rörelseriktning och slå in på en väg mot en stabilare ekonomisk och politisk världsordning. Vi kan inte göra bådadera. Kapprustning och utveckling konkurrerar om samma resurser."

"Oavsett ekonomiskt system och ekonomisk utvecklingsnivå skulle alla länder dra ekonomisk fördel av en effektiv nedrustningsprocess."

I Sverige fick Inga Thorsson regeringens uppdrag att följa upp den FN-studie som hon själv hade varit ordförande i. 1984 presenterade hon sin stora utredning, betänkandet "Med sikte på nedrustning – Omställning från militär till civil produktion i Sverige". Det var ett pionjärbete med mängder av fakta. Slutsatsen var en rekommendation att påbörja planering för övergång från militär till civil produktion.

Under 80-talet stödde Inga Thorsson aktivt Den Stora Fredsresan (1984 – 1988) till världens FN-länder, och samarbetade med radioproducenten Lars G. Lindskog i en serie radioprogram under namnet "Vår osäkra värld". Vidare utnämndes hon 1987 till hedersdoktor vid Göteborgs universitet.

Inga Thorsson kom aldrig att sitta i en svensk regering. Många tänker att hon var för stark, för envis, för kompromissovillig, i en tid då sådana egenskaper inte alltid uppskattades hos kvinnliga politiker. Hennes livsgärning präglades av mod, styrka, envishet och uthållighet. Hon följde sin rättskänsla och var starkt inriktad på att lösa problem och nå resultat.

Citat Inga Thorsson: "För att förändra verkligheten måste man först lära känna den. Men kunskapsökandet får inte bli ett hinder för handling. Det har inte minst det nya 90-talet med sitt dynamiska händelseförlopp visat."

REKOMMENDERAD LITTERATUR

Lars G. Lindskog: Att förändra verkligheten. Porträtt av Inga Thorsson. Tiden förlag, 1990.

